

Asia: VN/32207/2022

Arviomuistio etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Arviomuistio on kattavasti laadittu ja siinä on otettu huomioon monipuolisesti eri näkökulmia etäyhteyksien käyttöön niin tuomarin etäosallistumisen kuin asianosaisten tai pääkäsittelyssä kuultavien etäosallistumisen osalta.

Nykyisin niin riita- kuin rikosasioiden pääkäsittelyissä videoyhteyksien hyödyntäminen on tavanomaista. Tekniikka toimii ainakin pääsääntöisesti hyvin ja pääkäsittelyt ovat sujuneet huolimatta siitä, että samanaikaisesti on ollut useita yhteyksiä avoinna eri puolille Suomea, vaikka täysin ongelmatonta yhteyksien toiminta ei ole ollut. Toimivaan ja helppokäyttöiseen videotekniikkaan on kiinnitettävä vastaisuudessa enemmän huomiota etäyhteyksien käytön edelleen yleistyessä. Lisäksi on pidettävä huolta siitä, että tuomarit voivat keskittyä lainkäyttöön sen sijaan, että huomio kiinnittyy liiaksi istunnon tekniseen toteuttamiseen. Jos yhteyksien tai esimerkiksi salikameran käyttö on vaikeaa, se voi osaltaan rajoittaa etäyhteyksien hyödyntämistä.

Etäyhteyksien käytön lisääminen helpottaisi erityisesti alioikeuksissa myös pienempien salien käyttämistä istuntoihin, koska käräjäoikeuksissa on usein pulaa riittävän suurista saleista.

Muistiossa on nostettu aiheellisesti esille myös tuomioistuimen arvovalta, pääkäsittelyn itseisarvo ja ihmisten kokemus pääkäsittelystä, joka on erilainen riippuen siitä, osallistuuko hän siihen istuntosalissa vai etäyhteyden välityksellä. Etäyhteyksien tulee palvella tuomioistuimen toimintaa siten, että menettely on tavoitteiden mukaisesti laadukasta, nopeaa ja halpaa sekä lisäksi vaikuttavaa. Jos etäyhteyksien käyttö palvelee vain nopeutta ja halpuutta, ei etäyhteyksien käyttöä

voida pitää täysin perusteltuna. Oikeudenkäynnin laatukriteeriäkin on tarkasteltava laajemmin kuin ainoastaan teknisestä näkökulmasta.

Asianosaisten ja todistajien kuulemisesta sekä poissaolon seuraamuksista

Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa tietyin edellytyksin asianosaisten ja todistajien kuulemisen videoyhteyksien välityksellä. Hovioikeus yhtyy muistiossa todettuun johtopäätökseen (s. 76-77) siitä, että suullisen todistelun vastaanottamiselle voimassaolevassa lainsäädännössä olevia edellytyksiä voidaan keventää ja jättää etäyhteyden käytön arviointi yleisen soveliaisuusharkinnan varaan. Vaarana tosin on, että käytännöt tällöin muodostuvat vaihteleviksi eri virastojen välillä, mutta tämä on estettävissä tarvittaessa ylempien tuomioistuinten ohjaavalla oikeuskäytännöllä.

Hovioikeus yhtyy muistiossa esitettyyn näkemykseen (s. 80) siitä, että valmisteluistuntoja koskevia säännöksiä tulisi poissaolouhkien osalta yhdenmukaistaa muiden etäyhteyksiä koskevien säännösten kanssa. Niin ikään poissaolon seuraamusten määrääminen ei liene muistiossa esitetyn perustein ole perusteltua kuin tilanteessa, jossa henkilö on velvoitettu saapumaan toiseen tuomioistuimeen tai muuhun viranomaiseen etäyhteyden muodostamiseksi (s. 81).

Tuomareiden osallistuminen pääkäsittelyyn etäyhteydellä

Tuomareiden osallistumista etäyhteyksin pääkäsittelyyn tulisi säätää erikseen. Erillistä lakia ei kuitenkaan tarvittane, vaan tätä koskevat säännökset on mahdollista sisällyttää prosessilakeihin ja tuomioistuimia koskeviin lakeihin. Hovioikeus yhtyy muistiossa lausuttuun siitä, että pääsäännön tulee edelleen olla se, että niin tuomari kuin asianosaiset ja todistajat tulevat istuntosaliin. Tuomarin etäosallistumisen tulisi kuitenkin olla mahdollista muistiossa esille nostetuissa tilanteissa (s.45-46). Lainsäädäntövaihtoehdoista sivulla 58 luonnosteltu III-vaihtoehto vaikuttaisi palvelevan esitetyistä vaihtoehtoista parhaiten tuomarin etäosallistumista koskevaa sääntelytarvetta. Julkisuusperiaatteen toteutuminen ansaitsee erityistä huomiota. Muistiossa on esitelty eri maissa käytössä olevia vaihtoehtoja ja käyty läpi niitä haasteita, joita niin sanotun verkko-oikeudenkäynnin toteuttamiseen liittyy. Ruotsissa käytössä oleva sivusali takaisi yleisön pääsyn seuraamaan oikeudenkäyntiä ja estäisi istunnon luvattoman tallentamisen, mutta tällöinkin tilojen riittävyys voi muodostua ongelmaksi etenkin, jos samana päivänä käsitellään etäyhteydellä ja toisaalta paikan päällä useita juttuja.

Hovioikeus toteaa, että nykyisin on tavanomaista, että tuomarit ja esittelijä osallistuvat etäyhteyttä käyttäen istuntoon esittelystä ratkaistavissa asioissa.

Edellä mainituin huomioin hovioikeus kannattaa arviomuistiossa esitettyjä tavoitteita ja ehdotuksia.

Savela Antti
Itä-Suomen hovioikeus

Vainio Oona
Itä-Suomen hovioikeus